

DEBUTAR

Debilitació, debilitar, debilitat, V. dèbil Dèbit, debitori, V. deure Deble, V. dèbil De debò, de debones, V. bo Deboixar, V. dibuixar Debolir, debolit, V. abolir Debolit m., V. dèbil Deborit, V. dèbil Debotar, V. botar Deboxar, V. dibuixar

DEBUTAR, del fr. *débuter* [1549], derivat de *but* 'objectiu del tir' (que se suposa haver significat també el lloc des d'on tirava l'artilleria, i d'ací passaria a l'escenari on s'actuava). □ 1.ª doc.: c. 1890 (*AlcM*).
 DERIV.: *Debutant. Debut* [c. 890].

*Debuxar, V. dibuixar +Dec 'límit', V. endegar Decà, deca-, V. degà (DEU num.) Deçà, V. ça, ací (EST) Decaçar, V. caçar Decacordi, dècada, V. deu num. Decadència, decadent, decadentista, V. caure Decàdre, decàgon, V. deu num. Decaigut, decàimnt, V. caure Decàleg, decalitre, V. deu num. Decalvació, decalvar, V. calb Deçà-mar, V. ultramar (MAR) Decàmer, decàmetre, V. deu num. Decampar, V. acampar (CAMP) Decandiment, decandir-se, decandit, V. càndid Decandir, V. deca- (DEU num.) Decant, V. cantell Decantació, V. cantell i cantar Decantador, decantament, decantar, V. cantell Decantar 'cantar', V. cantar Decapitació, decapitar, V. cap Decàpode, V. deu num. Decarar, V. cara Decasillab, decasillàbic, V. deu num. Decaure, V. caure Decebedor, decebiment, decebre, V. concebre Decelar, V. celar Decelerar, és el millor substitut genuí del francesisme *relemtir* (és preferible a *alentir*, poc usat), V. *accelerar (CELERITAT) Decemvir, decemvirat, triümvirat, V. viril Decència, V. decent Decennal, decenni, V. deu num.**

DECENT, pres del ll. *decens, -ntis*, participi actiu de *decere* 'convenir, estar (alguna cosa) bé (a algú)', 'ser honest'. □ 1.ª doc.: 1497, I. de Villena.

I abans s'havia usat *condecens*, que ja a mitjan segle apareix, repetidament, en JoMartorell: «No seria cosa *condecens* ne justa que ell entràs en camp clos» (Ag. I, 47.1), «no és cosa *condecens* ne vistada que les donzelles vagen en les guerres, que són coses de gran perill» (id. II, 236). De la idea de 'net', l'ús vulgar del poble va passar a donar-li el sentit de 'nítid, perspícu, netament visible', acc. que com a pròpia del Maestrat atribueix *AlcM* a la forma *decent*, i tinc en efecte un vague record d'haver-ho sentit també amb aquesta pronúncia, però més sovint amb una pronúncia evolucionada, aparentment hereditària, *dezén*: «lo *Montsec* se veu més *dezén* avui, que fa un dia més clar» (Alsamora, Bonremei, 1957), «de dalt del tassalet o *borém ben dezén*» (Xert, 1961); és també la pronúncia de Castalla (E. Valor, no diu en quin sentit). Spitzer aporta precisions semàntiques sobre l'ús del mot en les diverses llengües romàniques, *MLN* LXXI, 374.

DERIV.: *Decència* [1627]. *Condecens* (supra). *Indecent* [1594]: causa formada a «St. Joan de les Abadesses a --- lo Cabrit, morant en eixa, per las cansons *indecentas* que dicta» (MilàF, O. Cat. VI, 189); *inde-*

cència [1647, *DTo.*]. *Decòrum* [1917, *DOrt.*; *decor*, 1515, *DAG.*; *decoro*, 1647, *DTo.*], pres del ll. *decòrum* 'les conveniències, el decòrum', neutre de l'adjectiu *decorus* 'adornat', 'decent', derivat del mateix verb *decere*; *decorar* [1344, *AlcM*], pres del ll. *decorare* 'adornar', derivat de l'anterior: «eternalment per Déu fou prevenguda / ans del peccat la redempció nostra, / d'on se treu clar que-l fill Jesús, Senyora, / fou Redemptor general, qui us *decora*» (Arnau Dezcós, 1487, *JMBover, BiEscrBal.*, 581.3.12): llavors doncs pronunciat amb *o* tancada, com es fa encara en el Princ., però val. *decòra* (MGadea, T. del Xè II, 99); *decoració* [1480]; *decorador*; *decorat*; m. [1893, Pons] oblidat o omès en el *DFA.*, que inclou *decor* [1912, PCoromines, *Hores d'Amor Serenes* II, p. 53, i ja en l'autògraf; però és més general *decorat*, usat també per P. C.]; *decoratiu*; *decorativisme*. *Decorós* [1678; 1695, Lacav.], pres del ll. *decorosus* 'bell', 'brillant', derivat de *decor* 'ornament', i aquest, de *decere*; *indecorós* [1695, Lacav.]. *Condecorar* [c. l'any 1800]: «són obra de molta labor de --- pinturas de armas o blasons --- de personas ilustres --- *condecoradas* --- ab tals insígnias», B. de Maldà (*Excursions*, p. 10); *condecoració*.

Decepció, decepcionant, decepcionar, deceptiu, deceptor, deceptor, V. decebre (CONCEBRE) Decernir, V. cerndre Decés, V. cedir Deci-, V. deu numeral

DECIDIR, pres del ll. *decidere* 'tallar', 'decidir, resoldre', derivat de *caedere* 'tallar'. □ 1.ª doc.: *decisir*, 1393; *decesir*, 1428; *decidir*, 1585.

«Los dijs jurats --- puxen --- *decisir* e determenar ---», 1393, *CoDoACA* VII, 449. La forma *decesir*, 1428, en un doc. d'arxiu de Montblanc (*AlcM*, s. v.). El verb trigà bastant a entrar en l'ús corrent: no registrat en els diccionaris fins al *DTo.* de 1757, i ha restat fins avui, almenys en l'ús transitiu, com un mot de l'esfera cultivada en el llenguatge viu. Més a fons es va popularitzar el participi *decidit* amb valor d'adjectiu: «hi entrà *decidit*, y s'aventurà a pujar escaleta amunt sentint pantejar a la perseguida», NOLLER, *La Papallona*, 212).

DERIV. (tots llatínismes): *Decisió* [1517]: *decisiones* és freqüent des d'abans en les obres dels nostres antics juriconsults, i no sempre en text llatí; del ll. *decisio, -onis*, id., *decisiu* [1757, *DTo.*]; *decisori*; *indecis* [1757], abans *indecidit* [1695, Lacav.]; *indecisió*.

D'altres deriv. ll. de *caedere*: *Circumcidar* [*uncidar*, 1647 *DTo.*] es digué primer *circumcidir* (1495) o més aviat **circunciure*, que només tenim documentat en l'antic participi *circumcis* [fi S. XIII, *VidesR*, veg. el gloss.] i en els perfets forts *ell circumcis* [1401, *Gènesi* de Serra] i *circunsiseren* [1323, *Treps*], d'on un inf. analògic *circuncir* [JRoig, *Spill*, 11593]: del ll. *circumcidere* 'retallar en rodó, circumcidar', altre derivat de *caedere*, *circumcisió* [1399, Metge].